

RAPORT
O WYNIKACH KONTROLI PRAWIDŁOWOŚCI
OZNAKOWANIA I WPROWADZANIA
DO OBROTU JAJ KURZYCH
PRZEPROWADZONYCH PRZEZ INSPEKCJĘ
HANDLOWĄ

Zatwierdził:
Prezes Urzędu Ochrony
Konkurencji i Konsumentów

Małgorzata Krasnodębska – Tomkiel

I. WSTĘP

Główne wymagania dotyczące jakości i oznakowania jaj kurzych zawarte zostały w:

- rozporządzeniu Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22.10.2007 r. ustanawiającym wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych („rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku”) (Dz. U. L 299 z 16.11.2007, str.1, ze zm.) – załącznik XIV cz. A,
- rozporządzeniu Komisji (WE) nr 589/2008 z dnia 23.06.2008 r. ustanawiającym szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w sprawie norm handlowych w odniesieniu do jaj (Dz. U. L 163 z 24.06.2008, str.6, ze zm.).

W świetle powyższych przepisów, jaja kurze klasyfikowane są według jakości w następujący sposób:

- klasa A (inaczej: „świeże”) – jaja przeznaczone do sprzedaży konsumentom,
- klasa B – jaja dostarczane wyłącznie przemysłowi spożywcemu i niespożywcemu.

Jaja klasy A klasyfikuje się także według wagi na 4 klasy:

- XL – bardzo duże, tj. masa ≥ 73 g,
- L – duże, tj. $73 \text{ g} > \text{masa} \geq 63$ g,
- M – średnie, tj. $63 \text{ g} > \text{masa} \geq 53$ g,
- S – małe, tj. masa < 53 g.

Jaja klasy A powinny posiadać odpowiednie oznakowanie na skorupie, na opakowaniach jednostkowych oraz w miejscu sprzedaży:

- na skorupie powinien znajdować się kod producenta. Kod ten składa się z:
 - a) kodu systemu utrzymania kur (w zależności od metody chowu: cyfra 0 oznacza chów ekologiczny, 1 – na wolnym wybiegu, 2 – ściółkowy, 3 – klatkowy),
 - b) kodu państwa (np. PL dla Polski),
 - c) weterynaryjnego numeru identyfikacyjnego (8 cyfr).

Oznaczenie takie nie jest wymagane tylko w wyjątkowych przypadkach, w tzw. sprzedaży bezpośredniej (jej warunki regulują odrębne przepisy);

- opakowania jaj kurzych muszą posiadać na zewnętrznej powierzchni dobrze widoczne i czytelne oznaczenia:
 - kod zakładu pakowania jaj,
 - klasa jakości (np. „klasa A”),
 - klasa wagowa (np. XL – bardzo duże),
 - data minimalnej trwałości,
 - zalecenie przechowywania jaj po zakupie w warunkach chłodniczych,
 - metoda chowu kur wyrażona słownie (np. „jaja z chowu klatkowego”).

Na zewnętrznej lub wewnętrznej powierzchni opakowania powinno znajdować się objaśnienie znaczenia kodu producenta (tj. kodu umieszczonego na skorupie jaja);

- jaja oferowane luzem powinny zostać opatrzone w miejscu sprzedaży następującymi informacjami dla konsumenta:
- klasa jakości,
 - klasa wagowa,
 - oznaczenie metody chowu,
 - objaśnienie znaczenia kodu producenta (uwidocznionego na skorupie jaj),
 - data minimalnej trwałości.

Niniejszy raport sporządzono na podstawie wyników ogólnopolskiej kontroli przeprowadzonej przez Inspekcję Handlową w IV kwartale 2008 r. Celem kontroli była ocena prawidłowości oznakowania jaj znajdujących się w obrocie detalicznym, a także kontrola legalności prowadzenia przez przedsiębiorców działalności gospodarczej.

Poprzednia kontrola jaj kurzych miała miejsce w III kwartale 2006 r. na terenie 8 województw. Duża skala stwierdzonych wówczas nieprawidłowości w zakresie oznakowania jaj (64% zakwestionowanych partii) wskazywała na potrzebę przeprowadzenia ponownej kontroli na terenie całego kraju.

II. SZCZEGÓŁOWE USTALENIA KONTROLI

Kontrolą objęto 204 placówki handlowe na terenie całego kraju, w tym:

- 22 hurtownie (w tym hurtownie prowadzące sprzedaż detaliczną),
- 56 sklepów należących do sieci wielkopowierzchniowych,
- 126 innych sklepów detalicznych.

Różnego rodzaju nieprawidłowości stwierdzono w 154 placówkach (75,5% ogółem skontrolowanych).

Skontrolowano 809 partii jaj o wartości 319,6 tys. zł oferowanych w opakowaniach jednostkowych i sprzedawanych luzem, w tym:

- 103 o wartości 207,0 tys. zł w hurtowniach,
- 292 o wartości 46,0 tys. zł w sklepach należących do sieci wielkopowierzchniowych,
- 414 o wartości 66,6 tys. zł w innych sklepach detalicznych.

Kontrolą objęto wyłącznie jaja kurze klasy A. Zdecydowaną większość skontrolowanych partii stanowiły jaja podzielone na klasy wagowe (799 partii).

Spośród ocenionych partii:

- 649 (80,2%) oferowano w opakowaniach jednostkowych,
- 160 (19,8%) oferowano luzem.

W ofercie kontrolowanych placówek nie stwierdzono jaj przywożonych z krajów trzecich (spoza Unii Europejskiej).

Łącznie zakwestionowano 390 partii stanowiących 48,2 % ogółem zbadanych, w tym:

- 375 partii (46,4% ogółem) z uwagi na niewłaściwe oznakowanie,
- 35 partii ze względu na zaniżenie masy jednostkowej i niewłaściwą klasyfikację wagową (27,8% ocenionych w tym zakresie),
- 7 partii (0,9% ogółem) z uwagi na niewłaściwe warunki przechowywania,
- 3 partie (0,4% ogółem) z powodu nieaktualnej daty minimalnej trwałości.

1. Prawidłowość oznakowania

Znakowanie jaj oceniono w odniesieniu do następujących przepisów:

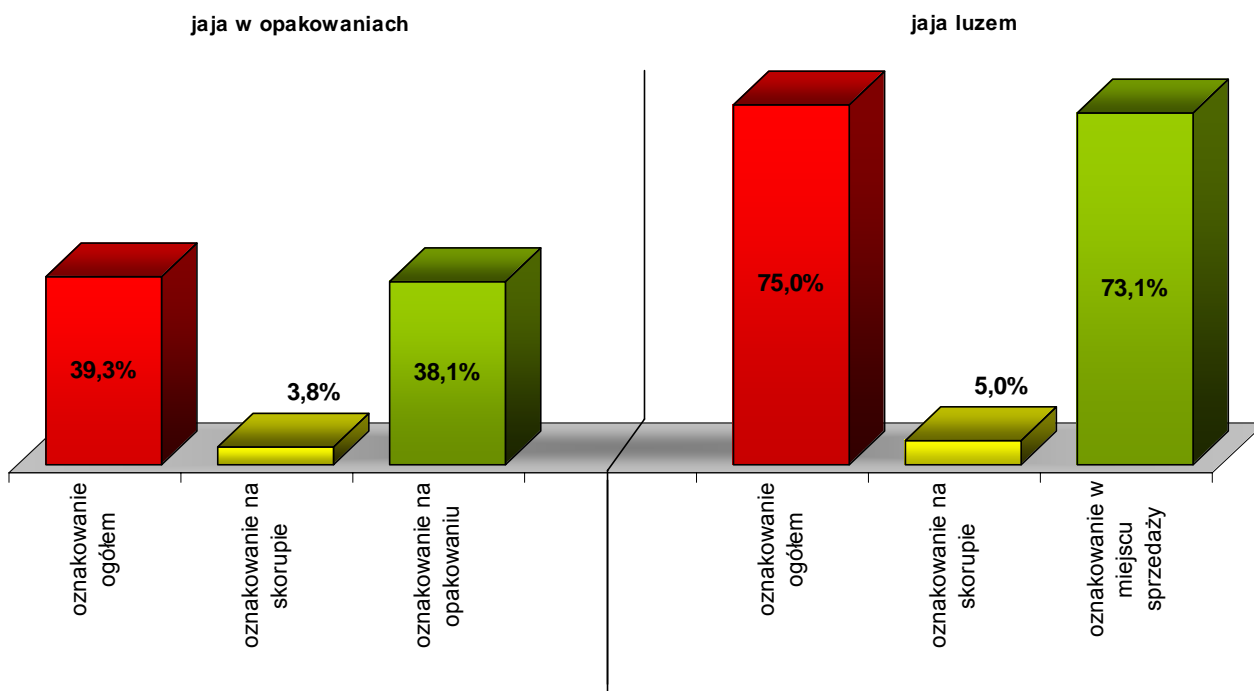
- rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych („rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku”) (Dz. U. L 299 z 16.11.2007, str.1, ze zm.) – załącznik XIV cz. A,
- rozporządzenia Komisji (WE) nr 589/2008 z dnia 23 czerwca 2008 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w sprawie norm handlowych w odniesieniu do jaj (Dz. U. L 163 z 24.06.2008, str.6, ze zm.),
- rozporządzenia (WE) nr 1924/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie oświadczeń żywieniowych i zdrowotnych dotyczących żywności (Dz. U. L 12 z 18.01.2007 r., str.3),
- ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. Nr 90, poz. 999 ze zm.),
- ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. Nr 171, poz. 1225 ze zm.),
- ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2005 r. Nr 187, poz. 1577 ze zm.),
- rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 lipca 2007 r. w sprawie znakowania środków spożywczych (Dz. U. Nr 137, poz. 966 ze zm.).

Pod względem oznakowania skontrolowano całość oferty jaj pozostających w sprzedaży w badanych placówkach.

Ogółem zakwestionowano oznakowanie 375 partii (46,4% ocenionych). Zdecydowanie większy odsetek nieprawidłowości stwierdzono w kategorii jaj luzem (75,0%), niż jaj opakowanych (39,3%).

Wyniki kontroli oznakowania jaj przedstawia poniższy wykres:

Wykres 1. Wyniki kontroli jaj kurzych w zakresie oznakowania
[% zakwestionowanych partii]

Kontrolowani przedsiębiorcy wycofali z obrotu zakwestionowane partie jaj i dokonali ich zwrotu do dostawcy lub we własnym zakresie uzupełniali brakujące informacje w oznakowaniu.

1.1. Znakowanie jaj na skorupie kodem producenta

Kontrolą w zakresie znakowania na skorupie objęto 809 partii jaj (w opakowaniach jednostkowych i sprzedawanych luzem).

W toku przeprowadzonej kontroli stwierdzono 1 partię zakwalifikowaną przez Powiatowego Lekarza Weterynarii do sprzedaży bezpośredniej, tj. nie objętą obowiązkiem znakowania na skorupie.

Zakwestionowano 28 partii stanowiących 3,5 % ogółem zbadanych, w tym:

- 20 partii jaj opakowanych (3,1% oferowanych w tej formie),
- 8 partii jaj luzem (5,0%).

Kwestionowano głównie brak oznaczenia kodem producenta całej lub części partii. Rzadziej kwestionowano ze względu na nieczytelny kod na jajku oraz zbyt małą wysokość cyfr i liter w kodzie.

Właściciele kontrolowanych placówek wycofali zakwestionowane jaja z obrotu handlowego i zwrócili do dostawcy w celu naniesienia kodu. Brak oznaczeń kodem producenta na skorupce kontrolowani przedsiębiorcy najczęściej tłumaczyli awariami urządzeń.

1.2. Oznakowanie opakowań jednostkowych jaj

Ze względu na brak lub niepełne oznakowanie opakowań jaj zakwestionowano łącznie 247 partii tj. 38,1% zbadanych w tym zakresie.

Najczęściej powtarzające się błędy dotyczyły:

- braku kodu zakładu pakowania jaj,
- braku objaśnienia znaczenie kodu producenta,
- braku lub niepełnych danych identyfikujących producenta,
- braku określenia metody chowu kur,
- użycia nieprawidłowych sformułowań poprzedzających datę minimalnej trwałości (np. „data ważności” zamiast „najlepiej spożyć przed”),
- braku informacji o wartości odżywczej w przypadku zamieszczenia oświadczenia żywieniowego (np. „jaja zawierają podwyższoną zawartość wit. A i E”),
- braku klasy jakości,
- braku liczby zapakowanych jaj,
- braku zalecenia przechowywania jaj po zakupie w warunkach chłodniczych,
- braku klasy wagowej lub jej nieprawidłowego określenia¹ (np. użycie dwóch różnych określeń klasy wagowej, tj. „jaja duże” i „XL powyżej 73 g”; klasa „ab L 60-65g”; podanie 3 klas wagowych bez zaznaczenia, do której zaklasyfikowano daną partię).

Inną nieprawidłowością w znakowaniu opakowań jaj, którą stwierdzono w przypadku 38 partii, było podawanie daty minimalnej trwałości dłuższej niż 28 dni od momentu zniesienia jaj (np. o 18 i 27 dni), co jest niezgodne z art. 13 rozporządzenia Komisji (WE) nr 589/2008.

W niektórych przypadkach ilustracje zamieszczone na opakowaniach mogły wprowadzać nabywcę w błąd, co do sposobu chowu kur nieśnych. Dotyczyło to grafiki przedstawiającej kury spacerujące po trawie (sugerowane pochodzenie jaj z chowu na wolnym wybiegu), podczas gdy jaja pochodziły z chowu klatkowego (o czym świadczyła cyfra 3 na skorupie). Należy podkreślić, że jajka z chowu klatkowego są tańsze od pochodzących z chowu na wolnym wybiegu.

Ponadto niektórzy przedsiębiorcy umieszczali na opakowaniach dodatkowe informacje podkreślające wyjątkowe cechy produktu, mimo że właściwości tych nie potwierdzono żadnymi dokumentami, jak np. „gwarantowana świeżość i jakość” czy „zawierają do 8 razy więcej kwasu DHA oraz do 6 razy więcej witaminy E niż zwykle jajo”.

Nie stwierdzono przypadków naruszenia przepisów *ustawy o języku polskim*.

¹ Podział na klasy wagowe jaj omówiono we wstępie do niniejszego Raportu

1.3. Jaja sprzedawane luzem

Jaja luzem oferowano do sprzedaży w 54 placówkach handlowych. Jak opisano we wstępie do niniejszego Raportu, sprzedawca ma obowiązek uwidocznić szereg informacji dla konsumenta dotyczących oferowanych jaj luzem. Wymogu tego nie dopełniono w 33 placówkach (61,1%). Dotyczyło to 117 ocenionych partii (73,1%).

Ponadto, w przypadku 20 partii jaj luzem stwierdzono niewłaściwe oznakowanie opakowań transportowych: brak jakichkolwiek informacji lub brak nazwy i adresu producenta, liczby jaj, daty lub okresu zniesienia, daty wysyłki.

2. Zgodność masy jaj z zadeklarowaną kategorią wagową

Przepisy rozporządzenia Komisji (WE) nr 589/2008 ustanawiającego szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w sprawie norm handlowych w odniesieniu do jaj przewidują 4 klasy wagowe jaj:

- XL – bardzo duże, tj. masa ≥ 73 g,
- L – duże, tj. $73 \text{ g} > \text{masa} \geq 63$ g,
- M – średnie, tj. $63 \text{ g} > \text{masa} \geq 53$ g,
- S – małe, tj. masa < 53 g.

W toku kontroli sprawdzono prawidłowość klasyfikacji wagowej jaj, która została zadeklarowana na opakowaniu jednostkowym. W wyniku dokonanej oceny 126 partii jaj stwierdzono znaczne zaniżenie masy jednostkowej i niewłaściwą klasyfikację 35 partii, tj. 27,8%.

Na przykład:

- w partii zadeklarowanej jako klasa XL, 100% stanowiły jaja o masie od 64 g do 68 g, tj. odpowiadającej niższej klasie L,
- w innej partii zadeklarowanej jako klasa XL, masa wszystkich jajek odpowiadała klasie L i M,
- w partii zadeklarowanej jako klasa L, 71% stanowiły jaja o masie od 48 g do 52 g, tj. odpowiadającej najniższej klasie S,
- w partii zadeklarowanej jako klasa M stwierdzono, że 87% posiadało masę od 45 g do 50 g, tj. odpowiadającą klasie S.

Sprzedawcy wycofali z obrotu zakwestionowane partie jaj i zwracali je do dostawcy bądź we własnym zakresie dokonywali zmiany ich oznaczenia i przeceny.

3. Przestrzeganie daty minimalnej trwałości oraz warunków przechowywania

W 2 placówkach detalicznych stwierdzono w ofercie 3 partie jaj po upływie daty minimalnej trwałości (np. o 22 dni). Przedsiębiorcy wycofali ze sprzedaży przeterminowane jaja, zaś osoby odpowiedzialne za występowanie w obrocie przeterminowanych towarów zostały ukarane mandatami karnymi.

W większości kontrolowanych jednostek handlowych jaja przechowywane były zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz zaleceniami producentów. Nieprawidłowości stwierdzono w 3 placówkach. Polegały one np. na przechowywaniu jaj w warunkach chłodniczych ponad 72 h.

4. Prawidłowość uwidaczniania cen

Przestrzeganie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 10 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad uwidaczniania cen towarów i usług oraz sposobu oznaczania ceną towarów przeznaczonych do sprzedaży (Dz. U. Nr 99, poz. 894 ze zm.) zbadano w 186 placówkach. Nieprawidłowości w tym zakresie ujawniono w 49 placówkach, co stanowiło 26,3%.

Stwierdzone w toku obecnej kontroli uchybienia polegały głównie na braku:

- wywieszek cenowych,
- oznaczenia ceną bezpośrednio na opakowaniach jednostkowych,
- cen jednostkowych,
- czytników cen w hipermarketach (np. 1 niesprawny czytnik na 930 m² części samoobsługowej sklepu, a powinno być 1 na każde rozpoczęte 400 m²).

5. Legalność działania przedsiębiorców i inne zagadnienia

Sprawdzono następujące zagadnienia:

- zgodność prowadzonej działalności z wpisem do rejestru lub ewidencji działalności gospodarczej – stwierdzono nieprawidłowości w przypadku 7 przedsiębiorców, którzy nie zgłosili zmian danych objętych wpisem do ewidencji w zakresie miejsca lub przedmiotu wykonywanej działalności;
- przechowywanie i udostępnianie na życzenie organów kontroli orzeczeń lekarskich wydawanych do celów sanitarno-epidemiologicznych osobom bezpośrednio stykającym się z żywnością – w 13 placówkach stwierdzono brak aktualnych orzeczeń lekarskich (z reguły dotyczyło to tylko części personelu). W jednym przypadku ustalono, że przedsiębiorca nie posiadał zatwierdzenia zakładu przez Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną.
- przestrzeganie obowiązku posługiwania się zalegalizowanymi przyrządami pomiarowymi – nieprawidłowości stwierdzono w 32 placówkach (16,9% skontrolowanych, w których na stanie znajdowały się przyrządy pomiarowe). Na ich stanie i w użyciu znajdowały się wagi z nieczytelnymi lub nieaktualnymi (np. „02”) cechami legalizacji bądź bez żadnych cech legalizacji. Przedsiębiorcy wycofali kwestionowane wagi i w trakcie kontroli okazali stosowne dokumenty o zalegalizowaniu narzędzi pomiarowych lub przedstawili je po zakończeniu kontroli.

Ponadto w 2 przypadkach ustalono, że firma zajmująca się pakowaniem jaj nie posiadała wymaganego uprawnienia do prowadzenia takiej działalności.

III. WYKORZYSTANIE USTALEŃ KONTROLI

Z ustaleniami kontroli zapoznano właścicieli lub kierowników kontrolowanych placówek.

W zależności od stwierdzonych nieprawidłowości skierowano wnioski do właścicieli, jednostek nadrzędnych, producentów lub dostawców o podjęcie działań eliminujących stwierdzone nieprawidłowości.

Ustalenia z przeprowadzonych kontroli dały podstawę do:

- nałożenia 110 mandatów karnych na łączną kwotę 19,6 tys. zł, głównie za popełnienie wykroczenia określonego w:
 - o art. 137 § 1 KW,
 - o art. 26 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo o miarach*,
 - o art. 136 § 2 KW,
 - o art. 100 ust. 1 pkt 1 ustawy *o bezpieczeństwie żywności i żywienia*,
 - o art. 110 KW,
 - o art. 60¹ § 2 KW,
 - o art. 111 § 1 KW,
 - o art. 111 § 2 KW;
- zastosowania środków oddziaływania wychowawczego przewidzianych w art. 41 KW;
- skierowania 3 wniosków do sądów grodzkich o ukaranie winnych m.in. popełnienia wykroczenia z art. 136 § 2 KW.

Ponadto skierowano:

- 136 zawiadomień do właściwych inspektoratów Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych,
- 26 zawiadomień do organów nadzoru sanitarnego i weterynaryjnego,
- 16 informacji do urzędów miar.

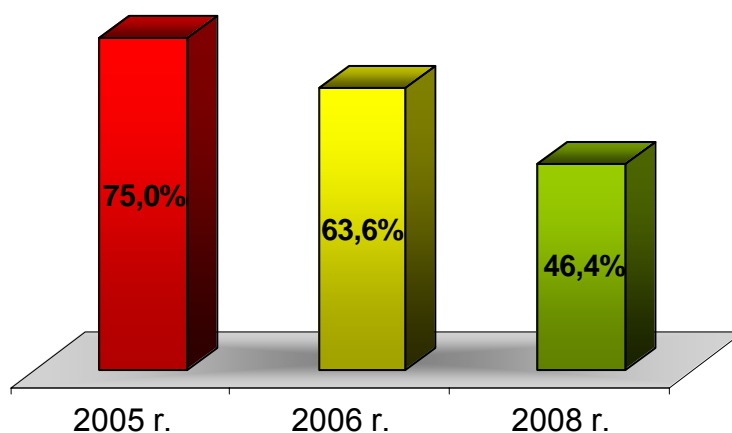
IV. PODSUMOWANIE I OCENA WYNIKÓW KONTROLI

1. Przeprowadzona kontrola wykazała, że 46,4% partii jaj oferowanych w hurtowniach i sklepach nie spełniało wymagań obowiązujących przepisów w zakresie oznakowania. Winę za uchybienia ponosili zarówno sprzedawcy jak i producenci – najczęstsze nieprawidłowości dotyczyły braku wymaganych informacji o produkcie w miejscu sprzedaży (73,1% partii jaj oferowanych luzem) oraz niewłaściwego znakowania opakowań jednostkowych (38,1% partii).
2. Wśród najistotniejszych nieprawidłowości w oznakowaniu należy wymienić brak określenia metody chowu kur (np. „jaja z chowu klatkowego” lub „jaja z chowu na wolnym wybiegu”). Nabywcy coraz częściej świadomie szukają tej informacji i są gotowi zapłacić wyższą cenę za jajka pozyskane metodami tradycyjnymi lub zbliżonymi do tradycyjnych. Wiąże się to z przekonaniem

o lepszym smaku takich jajek, część osób kieruje się też troską o dobrostan zwierząt.

3. Na tle negatywnej oceny w zakresie podawania informacji dla konsumenta, należy pozytywnie ocenić znakowanie jaj na skorupie (3,5% partii zakwestionowanych), pomimo że nie jest to sytuacja w pełni zadowalająca. Znakowanie jaj na skorupie jest istotne ze względu na możliwość zidentyfikowania partii w momencie zagrożenia zdrowotnego. Kod na skorupie jest także źródłem informacji dla konsumenta na temat sposobu hodowli kury, w przypadku gdy wiadomości tej nie zamieszczono na opakowaniu lub w miejscu sprzedaży.
4. W porównaniu do wyników poprzednich kontroli jaj kurzych pod względem oznakowania, wyraźnie rysuje się tendencja spadkowa odsetka zakwestionowanych partii. Skala nieprawidłowości pozostaje jednak nadal stosunkowo duża. Obrazuje to poniższy wykres:

Wykres 2. Porównanie wyników kontroli jaj kurzych w zakresie oznakowania przeprowadzonych w latach 2005-2008 [% partii jaj niewłaściwie oznakowanych]

5. Poważną nieprawidłowość stanowiło także deklarowanie wyższej (i co za tym idzie droższej) klasy wagowej jaj niż rzeczywista - 27,8% ocenionych w tym zakresie partii. Stwierdzano nawet przypadki, kiedy żadne jajko w partii nie ważyło tyle ile podano na opakowaniu. Deklaracja klasy wagowej była zawyżona nawet o 2 klasy.
6. Podsumowując wyniki przeprowadzonej przez Inspekcję Handlową kontroli jaj kurzych należy stwierdzić, że niezbędne jest jej powtórzenie, szczególnie w zakresie oceny znakowania i zadeklarowanej klasy wagowej.

Opracowano:
w Departamencie Inspekcji Handlowej

Akceptował: